

2012 року № 8.

Якість надання безоплатної правової допомоги оцінюватиметься за такими критеріями як результативність, своєчасність, доступність, зручність, відкритість, повага до особи, професійність та конфіденційність. Для комплексного оцінювання якості діяльності суб'єктів надання безоплатної правової допомоги буде проводитися незалежний моніторинг.

25 травня 2012 року вперше в Україні відбувся Всеукраїнський день безоплатної правової допомоги.

**Матат Ю.І.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
аспірант кафедри теорії держави і права**

СУБСИДІАРНЕ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРАВА ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН У ЗАКОНОДАВСТВІ

В теорії юриспруденції під субсидіарним застосуванням норм права традиційно мають на увазі застосування до конкретних відносин нормативного припису, який регулює подібні за суттєвими ознаками відносини в суміжних, споріднених галузях.

Водночас серед вчених існують різні підходи стосовно застосування правових норм у субсидіарному порядку: так, ряд дослідників відносить субсидіарне застосування норм до різновиду аналогії закону, інші ж – розглядають в якості самостійного інституту. Так, В.І. Леушин відносить субсидіарне застосування норм до аналогії закону, "але на більш високому рівні", оскільки у першому випадку необхідне встановлення подібності не тільки в суспільних відносинах, але й у методах правового регулювання цих відносин. У свою чергу С.В. Поленіна наголошує на необхідності чіткого розмежування аналогії закону, що має сферу всередині тієї чи іншої галузі, і субсидіарного застосування, яке являє собою застосування норми однієї галузі до відносин суміжної галузі.

Я.Г. Янів відзначає, що субсидіарне застосування норм права обумовлюється єдністю права і поділом його на відповідні галузі та інститути, взаємозв'язком між ними, генетичними зв'язками, що існують між суміжними і однорідними галузями. При субсидіарному застосуванні норм права наявна схожість у предметі і методі правового регулювання. Тому, звертаючись до субсидіарного застосування норм права, як способу подолання прогалин, необхідно встановити подібність випадку, що підлягає вирішенню із суспільним відношенням, врегульованим суміжним правовим інститутом або суміжною (спорідненою) галуззю права.

Подібність суспільних відносин і методів правового

регулювання при подоланні прогалин нормами однієї галузі права в суміжній галузі як з логічної, так і з юридичної точки зору встановлюється в рамках аналогії закону. Міжгалузева аналогія характеризується тими ж рисами, що й аналогія закону (внутрішньогалузева), за винятком притаманних субсидіарному застосуванню особливостей, які обумовлені виключно специфікою правового регулювання подібних суспільних відносин нормами різних галузей права.

Призначення субсидіарного застосування норм права як самостійного інституту вбачається у використанні норм права для безпосереднього регулювання суспільних відносин в рамках декількох галузей законодавства. Як зазначає К.І. Спектор, субсидіарне застосування уніфікує правовий режим з метою уникнути дублювання норм, що регулюють подібні відносини за допомогою ідентичного предмета і методу (фактично йдеться про принцип економії нормативного матеріалу).

У цьому контексті вбачається за доцільне погодитися із твердженням стосовного того, що субсидіарне застосування не обмежується виключно подоланням прогалин, оскільки може мати місце й у випадках, коли прогалини в законодавстві немає. Так, існують такі юридичні поняття, які однаково тлумачаться й застосовуються у різних галузях права (наприклад, загальні умови укладення договорів, позовна давність, виконання та припинення зобов'язань тощо). Зокрема, ч. 7 ст. 179 Господарського кодексу України визначено, що до укладення господарських договорів застосовуються правила, встановлені Цивільним кодексом України. Аналогічним чином вирішується питання й стосовно припинення господарських зобов'язань. А тому, оскільки цивільне законодавство, присвячує, зокрема, подібним поняттям ряд норм і положень, то, відповідно, відсутня необхідність викладати їх зміст в інших, суміжних галузях; законодавцю достатньо лише зробити відсилання до положень цієї галузі.

За висловом К.І. Спектор, субсидіарним є "відповідне" застосування норм, коли законодавець шляхом конкретного відсилання вказує, що до певних відносин, які входять в предмет даної галузі чи інституту, застосовуються норми інших галузей (інститутів), які регулюють подібні відносини. Відтак можна вказати на відмінності аналогії закону від субсидіарного застосування норм права. По-перше, субсидіарне застосування в ряді випадків може носити не тимчасовий характер, як різновид аналогії закону (міжгалузева аналогія), а стабільний, безпосередньо встановлений законодавцем з метою досягнення єдності в правовому регулюванні суспільних відносин. По-друге, субсидіарне застосування норм здійснюється безпосередньо за волею

законодавця, який у відповідній правовій нормі вводить спеціальні відсилання до інших норм, які регулюють подібні відносини.

В якості критерію розмежування застосування норм права за аналогією від застосування норм у субсидіарному порядку зазвичай називають метод правового регулювання. Як вказує В.І. Леушин, коли визначений у загальній формі метод правового регулювання не суперечить методу правового регулювання норми, розрахованої на подібні відносини іншої галузі, підгалузі, інституту, стає можливим субсидіарне застосування.

З урахуванням зазначеного вбачається за доцільне розглядати субсидіарне застосування норм права ширше, ніж тільки в якості міжгалузевої аналогії, оскільки воно може використовуватися як при наявності прогалин у законодавстві, так і за їх відсутності.

Однак незалежно від того, чи вважається субсидіарне застосування норм права різновидом аналогії, або є самостійним інститутом, воно можливе лише за певних обставин: а) необхідно, щоб відношення, до якого застосовується норма права іншої галузі, не було врегульовано нормами відповідної галузі, тобто, щоб в законодавстві існувала прогалина; б) суспільні відносини, що підлягають врегулюванню і ті, що вже врегульовані, повинні характеризуватися подібністю; в) подібність має бути також і в методах правового регулювання.

В якості прикладу застосування міжгалузевої аналогії слід навести ухвалу судді судової палати у цивільних справах апеляційного суду Харківської області від 14 грудня 2006 року про повернення адміністративної справи до суду першої інстанції для усунення недоліків у оформленні справи із наданням строку для усунення таких недоліків. Так, у цій справі, суддя, виявивши недоліки у оформленні справи, та зважаючи на те, що норми КАС України на час розгляду справи не містили вимог щодо порядку повернення апеляційним судом неналежно оформленої справи до суду першої інстанції, відповідно до вимог ч. 7 ст. 9 КАС України визнав за необхідне застосувати положення ч. 4 ст. 297 ЦПК України за аналогією, й постановив ухвалу про повернення справи до суду першої інстанції для усунення недоліків у її оформленні.

Подібною є й ситуація стосовно визначення підсудності адміністративної справи, коли стороною по справі є суд або суддя цього суду. Так, з огляду на те, що це питання Кодексом адміністративного судочинства України не врегульовано, суди при розгляді матеріалів адміністративного позову, пред'явленого до судді адміністративного суду, керуються статтею 108 Цивільного процесуального кодексу України, якою встановлено порядок визначення підсудності цивільних справ, у яких однією із сторін є

суд або суддя цього суду. З урахуванням вищевказаного, можна дійти висновку, що зазначена норма Цивільного процесуального кодексу України підлягає застосуванню при визначенні підсудності адміністративної справи за правилами міжгалузевої аналогії.

Отже, як можемо побачити, субсидіарне застосування має місце лише між суміжними галузями, інститутами, ідентичними за своїм характером, генетично взаємопов'язаними. Водночас звертаючись до субсидіарного застосування норм суміжних галузей права, слід виходити з того, що воно допускається лише при дотриманні ряду умов. Зокрема, необхідно виявити істотну схожість в регульованих відносинах, а також й у способах їх правового опосередкування. При виборі субсидіарно застосованої норми права слід враховувати й принципи, притаманні галузі права, до якої фактично належать ці норми.

Моца А. А.,
Ужгородський національний університет,
здобувач кафедри конституційного права та
порівняльного правознавства

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ

На сучасному етапі розвитку міжнародного співробітництва України та Європейського Союзу найбільш актуальним питанням є триваючий з березня 2007 року переговорний процес щодо укладання між сторонами Угоди про асоціацію – нового базового міжнародного договору, який повинен замінити чинну Угоду про партнерство і співробітництво від 14.06.1994 р.

У міжнародному праві термін "асоціація" використовується для найменування об'єднань держав, зокрема, з міжнародними організаціями, координаційного характеру, органи яких не мають наднаціональних повноважень. Установчі договори ЄС не передбачають поняття "асоційованого членства", натомість вони включають положення про асоціацію із "заморськими країнами та територіями" (ст. ст. 198-204 Договору про функціонування ЄС (далі – ДФЄС), а також передбачають можливість укладання спеціальних угод про асоціацію з третіми країнами та міжнародними організаціями, що містять взаємні права та обов'язки, спільні дії та процедури (ст. 217 ДФЄС). У цьому разі йдеться про асоційоване партнерство, яке здійснюється через спеціально створені органи та полягає у запровадженні взаємовигідного посиленого співробітництва сторін у різних галузях.

Угода про асоціацію не передбачає жодних юридичних гарантій щодо членства держави у Європейському Союзі. Більше